

Demokratisk islamism?

Islamistiska partiers demokratiseringspotential

Daniel Jandr us,
Beatrice  hman

Abstract

Relationen mellan islamism och demokrati är mycket omdebatterad. I vår uppsats undersöker vi en aspekt av denna fråga genom att ställa tre partier som uppfattas som islamistiska - turkiska AKP, tunisiska Al-Nahda och indonesiska PKS - mot en modifierad version av Robert Dahls demokratimodell. Vi har även lagt till en diskussion kring emancipativa värden för att ge större tyngd till det inklusiva draget i teorin. Syftet är att fastställa huruvida partierna överensstämmer med de uppställda teoretiska kraven, samt att undersöka den underliggande kausaliteten. Vi genomför en idéanalys med stöd av främst vetenskapliga rapporter och tidningsartiklar. Resultatet av vår analys är att partierna uppfyller de strukturella kraven på demokrati, men att de endast *delvis* uppfyller kraven utifrån en maximalistisk demokratimodell. Vidare har AKP och PKS, som ingår i ett mer strukturerat demokratiskt system, påverkats i högre utsträckning av samhällets demokratisyn, jämfört med Al-Nahda, vilket ingår i ett ostrukturerat och mindre demokratiskt system. Vår slutsats är att alla partier har en demokratiseringspotential, och därmed att islamism är förenligt med demokrati.

Nyckelord: islamism, partier, demokrati, AKP, Turkiet, PKS, Indonesien, Al Nahda, Tunisien, Robert Dahl

Antal ord: 10175 ord

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställning.....	4
1.2 Bakgrund.....	5
1.2.1 Demokrati i den muslimska världen.....	5
1.3 Definitioner.....	6
1.3.1 Definition av islamism.....	6
1.3.2 Definition av partier.....	8
1.3.3 Definition av partisystem.....	8
2 Teori.....	9
2.1 Demokratiteorier.....	9
2.1.1 En maximalistisk demokratidefinition.....	9
2.1.2 Robert Dahls polyarkimodell.....	10
2.1.3 Emancipativa värden och demokratisering.....	11
2.2 Teoretisk operationalisering.....	12
3 Metod och material.....	13
3.1 Metod.....	13
3.2 Material.....	14
3.2.1 Val av partier.....	14
4 Empiri.....	16
4.1 Al-Nahda i Tunisien.....	16
4.1.1 Al-Nahda och demokrati.....	17
4.2 Prosperous Justice Party i Indonesien.....	20
4.2.1 PKS och demokrati.....	21
4.3 AKP i Turkiet.....	23
4.3.1 AKP och demokrati.....	25
5 Slutsats.....	28
6 Referenser.....	29

1 Inledning

Relationen mellan islamism och demokrati är ett intresseväckande ämne på många sätt. En stor del av länderna i den muslimska världen lider idag av ett tydligt demokratiunderskott. Samtidigt har den arabiska våren, i vars kölvatten de islamistiska partierna har gjort framgångar, föranlett att många människor ställer sig frågande huruvida islamism och demokrati verkligen är förenliga med varandra. De undersökningar som har gjorts i ämnet visar en splittrad bild. Vissa har kommit fram till att islamism mycket väl kan förenas med demokrati, men på ett annorlunda sätt än det vi i västvärlden är vana vid. Andra menar att islam som religion är direkt oförenligt med demokrati på grund av dess inneboende egenskaper (Zartman 1992 s. 181-191, Cherif Ferjani 2005 s. 75-83).

För att undersöka frågan har vi valt att titta närmare på tre partier som alla uppfattas vara mer eller mindre islamistiska i den meningen att islam utgör grunden för deras politik. I vår undersökning fastställer vi om partierna är demokratiska eller odemokratiska genom att ställa dem mot en maximalistisk demokratiseringsmodell bestående av en modifierad version av Robert Dahls polyarkimodell samt emancipativa värden för att se hur partierna uppfyller kraven.

Efter den empiriska delen ägnar vi viss tid åt att analysera vårt resultat, för att försöka hitta de bakomliggande förklaringsfaktorerna till varför vissa av våra uppställda krav inte har uppfyllts.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med vårt arbete är att undersöka relationen mellan islamism och demokrati genom att titta på islamistiska partier och undersöka hur de uppfyller demokratiska krav, samt deras inställning till demokrati. Varför vi har valt att undersöka just partier är på grund av den viktiga roll de spelar och den makt de innehar i dagens samhälle, i form av bland annat opinionsbildare och språkrör för folket, men även för förmågan att kunna främja demokratisk utveckling genom att sätta frågan på agendan. Genom att titta på uttalanden gjorda av partierna vill vi försöka förstå deras agerande och demokratiska inställning.

Vår ambition med studien är att kunna dra en generell slutsats om islamism och demokrati: går det att förena eller inte? Vår hypotes är att partierna kommer uppvisa demokratiska drag men vi är osäkra på om de fullt ut kommer vara demokratiska. Vi menar även att partierna påverkas av den partistruktur de ingår i och att islamistiska partier i demokratiska system uppfyller våra krav på

demokratisk inställning till högre grad än partier som ingår i mindre demokratiska system.

Med bakgrund av syftet har vår problemställning mynnat ut i följande fråga:

- Uppfyller de undersökta islamistiska partierna en maximalistisk demokratimodells grundläggande krav?

Nedan följer en kortare redogörelse för demokratins bakgrund i de muslimska länderna. Vi definierar även vissa nyckelbegrepp som vi använder oss av i arbetet, såsom partier, partisystem och islamism.

Den huvudtes vi driver, att islamistiska partier blir mer demokratiska då de verkar i ett strukturerat demokratiskt partisystem, fungerar vägledande för oss i valet av partier. Mer om detta i den empiriska delen.

1.2 Bakgrund

1.2.1 Demokrati i den muslimska världen

Under det gångna århundradet har det rått en stark demokratibrist i den muslimska världen, och mer specifikt i den arabiska Mellanöstern. Området har styrts av diktatoriska regimer under lång tid. Vissa forskare kallar dessa system för *fasaddemokratier*, eller *competitive authoritarian states*. I dessa system fanns kanske ett antal demokratiska institutioner på pappret, men deras syfte efterlevdes aldrig. Opposition eller politisk konkurrens motverkades med mer eller mindre våldsamma medel och om ett val förekom, så innebar det på sin höjd en sorts förtroendeomröstning för det regerande partiet eller diktatorn (Cavatorta 2009, s. 321-22).

Statsvetaren Francesco Cavatorta (2009, s. 321-329) för upp ett antal orsaker till denna demokratibrist. Till att börja med, har den internationella kontexten, där omvärlden ogärna har velat se en demokratisering i länder med en stark islamistisk opposition, spelat i händerna på de auktoritära regimerna. Här har Irans revolution framförts som ett avskräckande exempel. Dessutom har konflikten mellan Israel och Palestina kunnat användas av regionens makthavare för att skapa en yttre fiende som folket kunnat uttrycka sitt missnöje över, istället för mot den egna regimen.

Det faktum att många av de muslimska länderna i Mellanöstern har stora oljetillgångar kan också vara en anledning, då denna resurs har gett de styrande skikten ökade rikedomar, vilka de i sin tur har kunnat använda för att motstå krav och missnöje från sin befolkning (Welzel, 2009, s. 76).

Staterna i Mellanöstern har även ingått en form av vassalskap under världens stormakter, där militären och eliten har accepterat stora summor för att bekämpa terrorism. Slutligen så har splittringen mellan liberala och islamistiska

oppositionsgrupper gjort det svårt för oppositionen i muslimska länder att skapa ett gångbart alternativ till den styrande regimen (Cavatorta, 2009, s.321-329).

Men denna ganska negativa bild är inte helt rättvisande. Nasr (2005) påpekar att om man tittar utanför den arabiska sfären, hittar man flera exempel på en viss demokratisering, och då även för icke-radikaliserade islamistiska partier.

Nasr skiljer mellan islamiskt orienterade och islamistiska grupper, men hans argumentation för att ett bredare perspektiv måste anammas för att få en mer rättvisande syn på den muslimska världen är fortfarande relevant. Under det senaste året har liknande valframgångar för islamistiska partier skett i Tunisien och Egypten (Joffé 2011, s. 507-510). Nasr menar att dessa partier spelar ungefär samma politiska roll som de kristdemokratiska partierna har gjort i Europa. Han tar ett starkt avstånd från den rådande uppfattningen att en sorts liberalisering och modernisering måste komma innan man kan införa demokrati i de muslimska länderna. Detta antagande har baserats på tron att de islamistiska krafterna i ett ännu icke-liberaliserat land kommer att missbruka den demokratiska friheten för att etablera en auktoritär diktatorisk stat baserad på stränga sharia-lagar (Fish 2002, s. 4-7).

Nasr menar att islamisterna, genom att man släpper in dem i det offentliga rummet, snarare kommer att stärka demokratin genom sitt breda folkliga stöd och att de kommer att avradikaliseras och slutligen ingå i den politiska konservativa mittfåran på den politiska arenan (Nasr 2005, s.15-16). Med tanke på dessa islamistiska partiets framgång, så blir det ytterst intressant att studera deras demokratiska värderingar och hur väl de lever upp till de kriterier som formulerats av olika teoretiker.

1.3 Definitioner

I vårt arbete definierar vi begreppen islam, muslim, islamism, samt partier och partisystem. En mer ingående diskussion kring demokrati och demokratiska teorier kommer i ett senare avsnitt. De definitioner vi lägger ut här fungerar vägledande i diskussionen kring de partier vi senare undersöker.

1.3.1 Definition av islamism

Begreppet muslim definieras som en människa som är anhängare till islam som religion (Nationalencyklopedin 2011: muslim). Det betyder givetvis att en muslim inte behöver vara en anhängare av islamism, det vill säga: en muslim kan vara religiös och följa seder och traditioner från islam men ändå inte vilja ha ett samhälle styrt på religiösa grunder.

Det mest centrala begreppet i vårt arbete är däremot islamism. Eftersom termen är oerhört bred behövs det en definition av islamistiska partier. Vad som

kan uppfattas som olika typer av islamistiska ställningstaganden är väldigt omfattande. Till exempel definierar Alaya Allani islamistiska partier som de "[who] claim to be inspired by Islamic principles" (Allani 2009, s. 258).

I vårt arbete krävs det dock en mer exakt definition. Islamism brukar ofta associeras med *islamistisk fundamentalism* som säger att islam ska styra hela samhället eftersom Gud har bestämt det. Fundamentalisterna vill således att islam dikterar hur samhället ska fungera och att sharialagar ska införas. Islamism är dock uppfattningen att islam som religion ska vara *grunden* för hur samhället och politik ska styras (Nationalencyklopedin 2011: islamism och fundamentalism), vilket innebär en skillnad från fundamentalisterna som vill att islam genomsyrar alla nivåer i samhället. Ett islamistiskt parti är således ett parti som strävar efter att styra landet efter vad man uppfattar som muslimska värden.

Islamism brukar delas in i olika undergrupper beroende på vissa faktorer. Den definition vi använder oss av delar in islamism i tre grupper efter dess syften: *politisk, missionär och jihadi* (International Crisis Group, 2005, Cofman Wittes 2008, s.8).

Politisk islamism kännetecknas av rörelser som strävar efter den politiska makten i ett land, som har en generell acceptans för staten, och vill fungera inom dess konstitutionella ramverk. Man har en reformistisk syn på samhället snarare än en revolutionär, och man återoppar universella demokratiska normer. Politiska islamister är även motståndare till att använda våld för att uppnå sina syften (International Crisis Group, 2005). Man söker till skillnad från *jihadi* stöd i lokala områden och ställer ofta upp i val för att få legitimitet. Denna grupp finns främst i svaga stater: två exempel är Hizbollah i Libanon och Hamas i Palestina (Coffman Wittes 2008, s. 8).

Den andra definitionen av islamism, den missionära, har som huvudsyfte att bevara den muslimska identiteten och den islamistiska tron mot icke-troende genom mission. Politisk makt är inte ett mål (International Crisis Group, 2005). Dessa grupper återfinns i starka stater där krafterna bakom politisk islam är annorlunda mot de två första grupperna. Deras mål är att förändra samhället underifrån i en mer islamistisk riktning:

They all want to transform society and government into something more "Islamic," but aim to do so "from below"—that is, by persuading citizens to adopt Islamist ideas, demand Islamist policies from government, and behave as more closely observant Muslims.

(Cofman Wittes 2008, s. 9)

Man kan alltså säga att dessa partier har en mer progressiv syn på samhället och religionens roll i det.

Den sista gruppen, *jihadi*, kan liknas vid islamistisk fundamentalism. Rörelserna kämpar mot regimer som enligt dem inte är tillräckligt religiösa, mot icke-muslimsk makt i den muslimska världen och mot västvärlden. Som lösning på problemen använder man våld (International Crisis Group, 2005).

När vi talar om islamism och islamistiska partier refererar vi till politisk och missionär islam, och inte till de radikala formerna, likt *jihadi*. Vi har således valt att inrikta oss på gruppen politisk islam, samt de med en mer progressiv - missionär - islamistisk vision.

1.3.2 Definition av partier

Partier fungerar som kanaler för uttryck, det vill säga som en typ av instrument för folket att uttrycka sin vilja, samtidigt som de fungerar som en representativ agent. Så har dock fallet inte alltid varit, utan partier utvecklades åt det hållet först i takt med demokratiseringen. Enligt Sartori är det omdebatterat om partier verkligen representerar sina väljare mer än sina medlemmars åsikter och han anser att det knappast kan ses som deras största funktion (Sartori, 1976, s. 27).

Enligt Sartori finns det två olika sätt att räkna på vilka *effektiva* partier som finns i ett partisystem. Han anser att endast de partier som har koalitionsmöjlighet eller utpressningsmöjlighet är relevanta. För att ha koalitionsmöjlighet måste ett parti, oavsett storlek, vara tänkbart som koalitionspartner för en eller flera möjliga regeringsmajoriteter. Ett parti har utpressningspotential om dess framträdande eller blotta existens påverkar taktiken hos andra partier eller organisationer på den politiska arenan (Sartori, 1976, s. 122-123).

1.3.3 Definition av partisystem

Sartori urskiljer partisystem baserat på två faktorer: antal partier och graden av polarisering. Han identifierar två typer av partisystem: strukturerade och ostrukturerade. I det strukturerade systemet finns fem olika typer (Bogaards, 2009, s. 225):

- ▲ predominant (ett relevant parti styr),
- ▲ två-partisystem (två relevanta partier)
- ▲ moderat pluralism (två-fem relevanta partier)
- ▲ polariserad pluralism (sex eller flera relevanta partier) och
- ▲ segmenterade partisystem (moderat antal relevanta partier som representerar lingvistiska, religiösa och regionala områden).

Bland de ostrukturerade systemen definierar han fyra typer av flerpartisystem (Bogaards 2009, s. 225 och Sartori, 1976, s. 258).

- ▲ Det dominant auktoritära (känt som *competitive authoritarianism*),
- ▲ Det dominanta (motsvarande predominant i det strukturerade systemet)
- ▲ Det icke-dominanta (bestående av få partier som är varandras motvikt)
- ▲ Det pulveriserade systemet

Utan att gå närmare in på Sartoris modell, vill vi poängtera att denna uppdelning mellan strukturerade och ostrukturerade partisystem är viktig för den kommande analysen.

I nästa avsnitt presenterar vi den modell vi använder för att mäta partiernas inställning till de demokratiska värdena.

2 Teori

2.1 Demokratiteorier

För att kunna genomföra vår studie behöver vi en analysram för att kunna göra en uppskattning kring demokratisynen hos våra studieobjekt. Här följer en kort diskussion kring skillnaden mellan en minimalistisk och en maximalistisk definition av demokrati.

Den minimalistiska definitionen av demokrati framfördes av Joseph Schumpeter (1883-1950). En alltför bred demokratidefinition i meningen totalt folkstyre, ansåg Schumpeter inte existera och borde inte heller vara något som man skulle vilja uppnå. Istället propagerade han för en minimalistisk definition, där demokratin är ett sorts ramverk för konkurrens inom den politiska eliten. Här är strukturen och valsystemet det absolut viktigaste och används som ett medel för att skapa legitimitet åt den styrande regimen. Den partipolitiska aspekten av demokrati ansågs däremot av Schumpeter vara ganska oviktig (Rose, 2009, s.12).

2.1.1 En maximalistisk demokratidefinition

Problemet med den minimalistiska modellen, är att den i studiet av demokrati är för bred. Alldeles för många stater, som idag uppfattas som rent diktatoriska eller i många hänseenden direkt odemokratiska, uppfyller de minimala krav som Schumpeter sätter upp. På just dessa grunder kritiserar Robert A. Dahl denna demokratidefinition och menar att man måste anamma ett mer nyanserat perspektiv för att kunna studera demokrati på ett meningsfullt sätt (Bernhagen 2009, s. 26-29).

Dahls teorier har blivit allmänt accepterade inom forskarvärlden. Här nedan följer en kortare diskussion kring hur denna demokratidefinition ser ut och hur vi använder den i vårt arbete. Därutöver använder vi oss av en teori kring emancipativa värden och demokratisering, då vi anser att denna dimension är speciellt viktig. Tillsammans kommer dessa teorier att bli ett användbart och genomtänkt mätverktyg i studiet av demokrati.

2.1.2 Robert Dahls polyarkimodell

Robert Dahls syn på demokrati är till skillnad från minimalisternas, tvådimensionell. Han anser att inget modernt land kan leva upp till alla krav som ställs på en perfekt demokrati. Istället kallar han politiskt avancerade länder för polyarkier. Den första demokratidimensionen som Dahl definierar består av beslutsprocessen där fem kriterier måste uppfyllas för att ett lands politiska process ska anses vara tillfredsställande. De fem kraven är (Dahl 1989, s.233):

- Effektivt deltagande (*Effective participation*). Medborgare måste ha tillräckliga och jämlika möjligheter att skapa sina egna åsikter och ställningstaganden, samt att uttrycka sig kring orsaker och verkan, kring politiskt aktuella frågor i en offentlig miljö.
- Jämlik rösträtt (*Voting equality at the decisive stage*). Varje medborgares röst måste väga lika tungt i de avgörande politiska lägena, till exempel vid val av ledare och i omröstningar.
- Politisk förståelse (*Enlightened understanding*). Medborgare måste ha jämlika möjligheter i att skapa en förståelse kring olika politiska möjligheter och vilka av dessa som passar in på deras egna intressen och behov.
- Kontroll över agendan (*Control of the agenda*). Medborgarna måste ha möjligheter att avgöra vilka politiska ämnen och prioriteringar som ska komma upp på dagordningen och vilken sorts debatt som ska föras i det allmänna rummet.
- Inkludering (*Inclusiveness*). Alla medborgare måste ha rätten till att delta i den politiska processen.

Sammantaget är dessa krav utopiska, i den mening att om ett samhälle uppfyller dem alla, så kan det uppfattas som sant demokratiskt. Något sådant har dock ännu inte skett i historien, även om vissa stater har kommit nära. Vissa områden i dessa staters politiska system kan förvisso vara demokratiska, men de lever aldrig upp till kraven på alla punkter (Bernhagen 2009, s.26-29).

Den andra dimensionen handlar om konkurrensen mellan politiska grupper om makten. Dahl ställer upp sju institutionella garantier som måste finnas för att ett land ska anses vara demokratiskt. Dessa institutionella krav garanterar även de krav som är relaterade till beslutsprocessen, vilka vi redovisat ovan (Dahl 1998, s. 37).

- Valda befattningshavare
- Fria, rättvisa och regelbundna val
- Rätten att kandidera i val
- Yttrandefrihet
- Alternativa informationskällor
- Föreningsfrihet
- (Inkludering)

Vi använder oss av dessa krav i vårt arbete för att undersöka partiernas inställning till demokrati. Det sista kravet - inkludering - är enligt Dahl närvarande i de andra demokratikraven. För att ge detta mer vikt, vill vi lägga till en teori om emancipativa värden.

2.1.3 Emancipativa värden och demokratisering

Det finns goda skäl att ha en starkare fokus på emancipativa värden när vi etablerar vår teoretiska utgångspunkt. Vetenskapliga studier pekar på att nivån av demokratisering och ett samhälles kollektiva emanciperingsideal går hand i hand. Dessa värden innefattar att jämlikhet ska gå över patriarki, tolerans över konformitet, personlig autonomi över lydnad till auktoritet, samt rätten till att uttrycka sig över fokus på säkerhet och ordning. I samhällen där emancipativa värden ökar, har även demokratin fått en god grund. Där värdena minskat har också demokratin gått tillbaka, eller visat sig ha svaga chanser att få fäste (Welzel & Inglehart 2009, s. 128-139).

Det finns oerhört många värden som man kan tycka bör vara uppfyllda i en demokratisk kontext men med tanke på uppsatsens längd finns inte utrymme för att analysera alla dessa variabler. Vi har därför valt att göra en begränsning och titta på dem vi själva anser är mest centrala och absolut måste finnas med. Därmed väljer vi att exkludera vissa värden som till exempel rätten till abort och tolerans för sexuell läggning, vilka enligt oss fortfarande är viktiga, men som inte får plats i en kortare analys. Detta är självklart viktigt att komma ihåg när vi drar slutsatser.

De emancipativa värden vi tittar på är hur partierna ställer sig till jämlikhet mellan könen och skilsmässa samt religionsfrihet. Jämställdhet mellan könen har en tydlig koppling till demokratisering (Rizzo, Abdel-Latif & Meyer 2007, s. 1151-1170) och för att ett parti ska uppfylla en maximalistisk demokratidefinition tycker vi att jämställdhet bör vara en central fråga. Frågor vi ställer är: uppmuntrar man kvinnor till utbildning och arbete utanför hemmet? Finns lika rösträtt för kvinnor eller vill man ställa dem utanför politiken? Hur ser man på kvinnors moral i förhållande till männens?

I alla demokratiska definitioner återfinns kriteriet på rösträtt för alla vuxna men frågan är om man genom att använda en könsneutral definition ändå exkluderar kvinnor i praktiken, trots att de är med officiellt på pappret (Paxton, Hughes & Painter 2009, s. 146-148). Vi anser därmed att det bör finnas en särskild betoning på kvinnors deltagande i partiernas program.

I en artikel skriven av Helen Rizzo, Abdel-Hamid Abdel-Latif och Katherine Meyer står det att statsvetarna Inglehart och Norris argumenterar för att tolerans är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt samhälle (2007, s.1156). Rätten att skilja sig är enligt Inglehart och Norris en indikator för tolerans. Vi håller med och anser därför att det är intressant att titta på hur partierna ställer sig i den frågan.

2.2 Teoretisk operationalisering

Med hjälp av Robert Dahls teoretiska struktur, samt vårt eget tillägg om emancipativa värden, har vi skapat ett brett verktyg för att mäta demokrati.

Vi undersöker de tre partiernas ställning på sju punkter, för att sedan sammanställa våra resultat i en matris. De sju punkterna, baserade på vår teoretiska diskussion ovan, innefattar partiernas inställning till: valda befattningshavare, fria, rättvisa och regelbundna val, rätten att kandidera i val, yttrandefrihet, alternativa informationskällor, föreningsfrihet, samt vilken syn partierna har på emancipativa värden. De emancipativa värdena mäts utefter partiernas inställning till: synen på kvinnans ställning, rätt till skilsmässa och religionsfrihet.

För att redovisa vårt resultat mäter vi, med hjälp av den *kvalitativa idéanalysen* som metod, vilken nivå de islamistiska partierna accepterar eller förkastar dessa sju demokratiska punkter. Här har vi hämtat inspiration från Jonas Nilssons arbete *Den demokratiska islamisten?* (2007, sida 3). De nivåer vi använder oss av är:

- ▲ (a) *Accepterar*: Här instämmer partiet fullt i det krav som har ställts upp.
- ▲ (b) *Accepterar endast delvis*: Partiet erkänner delar eller vissa aspekter av kravet, men uppvisar vissa tendenser eller åsikter som går emot.
- ▲ (c) *Förkastar*: Partiet förkastar kravet rakt av.

Den matris vi använder oss av för att redovisa resultaten ser ut enligt följande:

Parti 1	Valda befattningshavare	Fria, rättvisa, regelbundna val	Rätt att kandidera i val	Yttrandefrihet	Alternativa informationskällor	Föreningsfrihet	Emancipativa värderingar		
							Kvinnans ställning	Skilsmässa	Religionsfrihet

Vi vill dock tillägga att denna matris endast används för att göra slutsatserna tydligare. Vår argumentation kring det undersökta materialet och partiernas ställning är den viktigaste delen av arbetet. Matrisen ska endast fungera vägledande för läsaren.

3 Metod och material

Vi diskuterar här vilken metod vi använder oss av. Vi tar även upp materialvalet till vår forskningsfråga. I slutet av avsnittet diskuterar vi med hjälp av dessa definitioner orsakerna bakom valet av de tre partierna al-Nahda i Tunisien, AKP i Turkiet, samt PKS i Indonesien.

3.1 Metod

I studiet av de islamistiska partiernas inställning till och syn på demokrati, är metoden *kvalitativ idéanalys* den mest användbara. Idéanalys fokuserar på innebörden av en text och handlar bland annat om att undersöka förekomsten av idéer och ideologier (Bergström och Boréus, 2005, s. 19). Detta anser vi är lämpligt i vår uppsats eftersom vi vill ta reda på hur demokratiska vissa islamistiska partier är genom att bland annat titta på deras partiprogram, vetenskapliga artiklar och nyhetsartiklar.

Vår analys kännetecknas av en inriktning kallad *funktionell idéanalys*. Denna har både en förklarande och en beskrivande ambition och handlar om att ta reda på den bakomliggande logiken och orsakerna till idéer och ideologiers förekomst. En tillämpning av idéanalys ger oss rätt verktyg för att undersöka vår frågeställning. För att undersöka om ett parti är demokratiskt är det centralt att belysa vilka idéer som genomsyrar partiprogrammet eftersom idéer utgör grunden för politik (Bergström och Boréus, 2005, s. 156-157).

Att endast förlita sig på partiprogram är emellertid svårt med tanke på att vad som står skrivet officiellt inte nödvändigtvis speglar vilka idéer som styr i realiteten. Vi har till följd av detta även valt att lägga fokus på att analysera uttalanden av partierna och dess ledare, genom att titta på artiklar i media och tidsskrifter, eftersom vi tycker att uttalanden och ageranden speglar underliggande motiv bakom idéerna på ett bra sätt. I vår textanalys står således uttalanden i centrum, men för att ge undersökningen mer tyngd väljer vi även att till viss del titta på faktiskt agerande av partierna. Vi tycker det är intressant att se vad idéerna har för effekt i verkligheten.

Problemet med att använda idéanalys är om intersubjektiviteten fallerar och man tillskriver texten något som inte finns. Vi strävar efter en fullständig objektivitet men är samtidigt medvetna om att subjektiva värderingar kan påverka hur man tolkar en text (Bergström och Boréus, 2005, s. 172). Eftersom vi är två personer som genomför analysen tror vi dock att detta problem är av mindre vikt.

3.2 Material

Det material vi använder oss av är främst uttalanden av partierna i media och nyhetsartiklar, men även citat hämtat från artiklar i forskningsjournaler och akademiska verk. Syftet är att få en så bred materialinsamling som möjligt, samt att få olika perspektiv på vad som rapporterats. Det har varit viktigt att kritiskt granska de källor vi har undersökt. Detta har varit särskilt viktigt, då en stor del av materialet har hämtats från internet. Offentliga och allmänt erkända tidskrifter, nätpublikationer och nyhetssidor har använts, för att säkerställa att de uttalanden och ställningstaganden som har gjorts av partiernas medlemmar verkligen har skett. Vi har så långt som varit möjligt försökt finna samma uttalanden hos flera nyhetssidor när vi av olika anledningar behövt ytterligare säkerställa att ett uttalande verkligen har gjorts.

För att få en bakgrund och förståelse för de politiska uttalandena, samt det läge partierna befinner sig i, har vi även i vissa instanser använt oss av forskares vetenskapliga analys av partierna. Detta har behövts för att få en mer varierad förståelse av partiernas idéer. Vi har fokuserat på att använda oss av samma mängd material vid analysen av alla tre partier; det vill säga ungefär lika många artiklar, forskningsrapporter och nyhetskällor. I två av fallen, PKS och AKP, har vi till begränsad del använt oss av partiernas valmanifest. Detta har vi inte gjort i studiet av al-Nahda, då det endast är tillgängligt på arabiska.

För att avgränsa vår materialinsamling har vi valt att analysera artiklar och uttalanden gjorde under en tidsperiod som sträcker sig ungefär tio år tillbaka. I vissa undantagsfall har vi dock valt att ta med material som går ännu längre tillbaka i tiden, detta för att kunna få perspektiv på partiets nuvarande politiska inställning.

3.2.1 Val av partier

Vi har valt att göra fallstudier av tre islamistiska partier för att genomföra vår undersökning. Våra fallstudier är inte jämförande mellan partierna, istället har vi valt att genomföra tre fallstudier oberoende av varandra. Detta för att ge oss mer kunskap att antingen kunna förkasta eller anta vår frågeställning. Vi anser att en enda fallstudie inte hade räckt för att kunna dra tydliga slutsatser.

Vid valet av partier har vi tagit ett antal aspekter i beaktande. Den geografiska och kulturella aspekten förbises i många fall av andra statsvetare, som likställer den muslimska världen med de arabiska länderna. Det är ytterst problematiskt att endast studera islamistiska partier i den arabiska kulturella sfären. Den muslimska världen är mycket större och mer mångfacetterad än så. Detta blir speciellt viktigt att uppmärksamma då de flesta demokratiska framgångarna i muslimska länder har skett just utanför den arabiska världen (Nasr 2005, s. 13).

Den andra aspekten är typen av partisystem som finns i landet. Här har vi bestämt oss för att använda oss av - enligt Sartoris definitioner - två strukturerade system och ett ostrukturerat. Syftet bakom denna indelning är att vi menar att partierna förändrar sin inställning till demokrati beroende på vilket sorts partisystem de befinner sig i. Turkiet har tre till fem större partier i parlamentet och kan därmed räknas som ett strukturerat moderat pluralistiskt system (Secim 2007). Tunisien, som nyss genomgått en period av politisk omvälvning, räknas fortfarande som ett land med ett ostrukturerat partisystem av typen *competitive authoritarianism*. Indonesien räknas som strukturerat, med en moderat pluralism när det gäller partisystemet (Sekretariat Jenderal DPR RI).

Den tredje aspekten vi fokuserar på är vilken typ av islamistisk partityp man kan dela in partiet i, efter den definition vi lade upp tidigare i arbetet. Här har vi endast intresserat oss för de missionära och politiska partierna. För att uppnå en så god spridning som möjligt, har vi valt ett missionärt och ett politiskt parti inom den strukturerade partisystemgruppen, samt ett politiskt inom det ostrukturerade.

Utifrån de parametrar vi har satt upp, lyckas vi därmed uppnå en god spridning i variabler vid valet av islamistiska partier.

Parti	Land	Partisystem	Subtyp - Partisystem	Typ av islamistiskt parti
al-Nahda	Tunisien	Ostrukturerat	Competitive Authoritarianism	Politiskt
AKP	Turkiet	Strukturerat	Moderat pluralism	Politiskt
PKS	Indonesien	Strukturerat	Moderat pluralism	Missionärt

4 Empiri

Här presenterar vi den empiriska undersökningen av de tre valda partierna: al-Nahda i Tunisien, PKS i Indonesien, samt AKP i Turkiet. Varje underkapitel börjar med en kort bakgrund över landet och partiet, för att sedan följas av en undersökning kring hur väl partiet överensstämmer med vår demokratiska teorimodell.

4.1 Al-Nahda i Tunisien

Sedan 60-talet har i princip ett parti, RCD, styrt Tunisien. Politiska partier har varit tvungna att godkännas av en restriktiv regering och religiösa partier har varit förbjudna. År 1982 tilläts dock bildandet av nya partier, men kravet var att man skulle ta avstånd från religiös fanatism och våld. Detta exkluderade därmed de grupper som ville ha en stat byggd på islam. Ännu en viktig faktor är att Tunisien har påverkats av grannen Algeriet, ett land som har upplevt inbördeskrig med stark inblandning av islamistiska partier. Detta har gjort att den tunisiska befolkningen ansåg att en ökad islamistisk närvaro i politiken även skulle komma att leda till våld och politisk instabilitet (Allani 2009, s. 258).

Innan de politiska demonstrationerna i december 2010 och januari 2011, uppfattades Tunisien som ett stabilt om än strikt auktoritärt styrt land, vars regim fokuserade mer på ekonomisk tillväxt än politiska reformer. Sedan självständigheten från Frankrike 1956 har landet endast haft två ledare; Habib Bourgiba och därefter Zine El Abidine Ben Ali, som tog över 1987. Ben Ali baserade sin makt på en stark säkerhetspolis med generösa befogenheter, samt sitt eget parti, det ovan nämnda RCD (*Rassemblement Constitutionnel Démocratique* på franska). Tunisien var, även i jämförelse med andra länder i regionen betraktat som ofritt och den politiska eliten grovt korrumperad (Arieff 2011, s. 2-4)

Al-Nahda hette från början MTI (*Mouvement de la Tendence Islamique* - ordagrant: rörelsen för islamiska tendenser), men bytte senare namn till *Harakat al-Nahda* (Rennässansrörelsen). Partiet skapades av tre sympatisörer till det pakistanskinfluerade *Tabligh*, som hade börjat sprida sitt budskap i Tunisien i mitten på 60-talet. Dessa tre var Sheikh bin Milad, Rachid Ghannouchi och Ahmida Enneifar (Wöhler-Khalfallah 2007, s. 83).

Efter partiets bildande 1981 fick man 17 procent av rösterna i valet 1989. Den styrande regimen anklagades för valfusk och det hävdades att al-Nahdas valresultat egentligen var dubbelt så stort som rapporterat. Partiet bannlystes efter detta och dess ledare gick i exil (Lewis 2011-10-25).

Efter den tunisiska revolutionens lyckade utgång, genomfördes ett parlamentsval den 23:e oktober 2011. Partiet fick 41.7 procent av rösterna, vilket resulterade i 90 av totalt 217 platser i parlamentet. Al-Nahdas representanter gick tidigt ut och sade att man inte planerar att införa tvång om att bära slöja och man har även påbörjat samtal med andra partier för att bilda en koalition i parlamentet, vars uppgift är att skriva en ny konstitution (Ohlsson 2011-10-29, Tucker 2011-10-20).

4.1.1 Al-Nahda och demokrati

Al-Nahdas ledare Rachid Ghannouchi är en av de islamister med starka influenser från den islamiske tänkaren Malik Bennabi (1905-1973), vars skrifter lade grunden till den demokratiska islamistiska tankeskolan. Bennabi ansåg att en islamisk version av demokrati var möjlig och att den även skulle komma att bli överlägsen den nuvarande västerländska. Med influenser från honom definierar Ghannouchi demokrati i mycket breda termer som ett politiskt system vilket erhåller legitimitet från folket. Det grundläggande elementet i detta system är fria val och försäkran om individuella friheter och rättigheter. Islam och muslimer har alltså enligt Ghannouchi inget problem med den västerländska demokratins mekanismer, utan snarare i det materialistiska filosofiska system som ligger bakom, vilket i slutändan gör att politiska och finansiella intressen får en alltför stark roll i maktens korridorer (Tamimi, 2007, s. 53-54). Vad den islamistiska ideologin har att tillföra är alltså en moralisk definition enligt Ghannouchi:

What Islam provides is not only a set of values for self-discipline and for the refinement of human conduct, but also a set of restrictions to combat monopoly and a set of safeguards to protect public opinion.

(Tamimi 2007, s. 54)

Partiet har även hämtat inspiration från andra sunnimuslimska islamister, som Muslimska Brödraskapets grundare Sayyid Qutb och den pakistanske Maulana Mawdudi, som grundade Jamaat-e-Islami. Ghannouchi och Al-Nahda skiljer sig från dessa islamister genom sin mer positiva attityd till västvärlden och demokrati (Hayward 2011).

Ghannouchi anser att det västerländska fokuset på individen är ett bra fenomen, i det att människan uppmuntras till att förbättra sin egen situation och arbeta för ett bättre samhälle. I väst har dock denna inställning enligt honom gått för långt, till den grad att man helt övergivit moraliska och själsliga värderingar och endast hänger sig åt materialistisk hedonism. Han menar att den västerländska demokratin är baserad på ett intellektuellt arv från Darwin, Nietzsche och Hegel och därmed uppmuntrar till de starkas dominans över de svaga. Ett islamiskt alternativ med etisk-religiös grund kommer att lösa dessa problem, anser Ghannouchi (Wöhler-Khalfallah 2007, s. 84).

När det gäller de emancipativa värdena, så uppvisar partiet skilda tendenser. Till att börja med, ställde man endast upp med två kvinnor i parlamentsvalet, även

om en av dem är den enda kvinnan i det nya parlamentet som inte klär sig i *hijab*. Denna ovilja att inkludera kvinnor i det egna partiets politiska strävan kan ge en viss inblick i hur Al-Nahda uppfattar könsrollerna rent ideologiskt. Däremot har partiet i olika uttalanden lovat att stärka kvinnans ställning i det tunisiska samhället (Chrisafis 2011).

Under sin tid i exil i Storbritannien, var Ghannouchi en högljudd förespråkare för demokratisträvanden i hemlandet. Han talade även för kvinnors rättigheter, rätt till utbildning, fackföreningar och religiös tolerans. Mycket av hans retorik vittnade om en tydlig påverkan från det turkiska AKP. Trots detta gjorde han under sin exil vissa uttalanden där han fördömde andra islamister som bodde i Europa och på grund av deras åsikter utmålade han dem som kättare eller otroende. Ghannouchi har även uttryckt stöd för Hamas terrorhandlingar mot den israeliska befolkningen och likt andra islamister visat upp en tydligt anti-israelisk hållning (Hayward 2011).

Samtidigt har Ghannouchi haft viss informell kontakt med israelerna efter partiets vinst i parlamentsvalet. Detta och liknande handlingar har fått israeler att uppfatta det nya politiska islam som mer ”realistiskt”, vilket man kan tolka som att Al-Nahda har uppvisat en vilja att skapa dialog och samtal, istället för att föra en offensiv retorik (Economist 2011-12-10).

Man kommer inte att förbjuda alkohol i landet och ej heller kommer man att införa klädselrestriktioner för varken kvinnor eller män. Detta har inneburit en lättnad för turistindustrin, vilken drar in omfattande summor till landets ekonomi (The Australian 2011-07-15). Man försäkrar även väljarna att man inte heller kommer att införa strikta sharia-lagar eller återinföra polygamiska äktenskap (Bouarrouj 2011-08-05). Partiet har även lovat att behålla de tidigare så liberala lagarna gällande mäns och kvinnors lika rätt till skilsmässa (Zonis 2011-11-18).

På en presskonferens 1987 svarade Ghannouchi på frågan om partiet tänker etablera en islamisk stat, att hans mål snarare var att slåss för politiska fri- och rättigheter och att om folket väljer en annan väg, till exempel en ateistisk eller kommunistisk, så måste hans parti acceptera detta som ett demokratiskt val. Detta och liknande uttalande gav Ghannouchi ryktet som en liberal förkämpe i det diktatoriska Tunisien (Wöhler-Khalfallah 2007, s. 84-85).

Dessa och tidigare uttalanden har gett partiet ett sken av att vara ett liberalt islamistiskt alternativ i den tunisiska politiken. Däremot har partiet efter det lyckade valet gjort vissa uttalanden som talar för en mindre konservativ hållning. Partiledarnas positionering kan vara en chimär och deras ställningstaganden måste inte nödvändigtvis reflektera övriga medlemmars åsikter:

Even if Mr. Ghannushi is sincere in his promises, and realistic about accepting freedoms to the extent that he will permit the bikini and the sale of alcohol, this does not necessarily mean that the rest of his Islamic Nahda Party will act likewise, and will apply such a way of thinking. Having observed the practices of Islamic parties, it can be concluded that their foundations are purely conservative, whilst their leaders are political pragmatists.

(Al Rashed 2011-06-23)

Det finns mer som tyder på att det råder en viss skillnad mellan ledarnas officiella uttalanden och resten av partiets medlemmar. En parlamentsledamot, Suad

Abdulahim sade i november månad att ensamstående mödrar var en skam för landet. Ghannouchi försvarade även en attack av demonstranter mot en TV-station som visade filmen *Persepolis*, som är mycket kritisk till den iranska revolutionen. Dessa och liknande uttalanden ger ett intryck av att partiet möjligtvis inte värderar alla former av yttrandefrihet lika högt (Hayward 2011).

Det har även förekommit rapporter om att retoriken har varit väldigt annorlunda i städerna jämfört med landsbygden. I städerna har partiet betonat sina sekulära sidor, medan man ute i byarna har fört en klart mer konservativ agenda och talat om att förhindra kulturella influenser från utlandet, motverka moralisk korruption och att försvara islam mot dess fiender (Hammond & Amara 2011-10-22).

Denna dubbelhet i partiets budskap går även att finna längre bak i tiden. I sin bok *Generella friheter i den islamiska staten* (1993) för Ghannouchi fram en mer konservativ inställning, speciellt när det gäller individens rättighet att välja sin egen tro:

Ghannouchi's explicit attitude toward the apostate is revealing. He regards voluntary, deliberate turning away from Islam to unbelief, on the basis of which fundamental guidelines of Islam as regards faith, law, or rite are rejected, as a political offense. [...] This opinion shows that he is not really at all willing to accept the consequences of giving society the freedom to choose between opposing social concepts.

(Wöhler-Khalfallah 2007, s. 85)

Den islamiska demokratin är vidare enligt Ghannouchis bok, endast acceptabel om den har stöd i sharialagarna. Han finner även problem med att tillåta partier som inte överensstämmer med islamiska värderingar eller på något sätt går emot islam som religion. Enligt honom kan icke-muslimer endast delta i det politiska systemet om de accepterar islam som den enande överideologin (Wöhler-Khalfallah 2007, s. 86). Dessa åsikter uttrycktes över ett decennium bakåt i tiden, men de ger trots allt en fingervisning i partiets mer långsiktigt ideologiska inställning till demokrati.

Efter valet har man dock försäkrat medierna om att partiets första prioritet är att se till att Tunisien genomgår en fullt demokratisk övergång och att diktaturen slutgiltigt förpassas till historien. Ghannouchi betonar att den nya konstitutionen inte kommer att innehålla några artiklar som fördömer varken Israel eller muslimer som konverterar till andra religioner. Ghannouchi har även manat de islamistiska partierna i Egypten att börja samarbeta med de liberala och koptiskt kristna krafterna i detta land, vilket även det tyder på en viss öppenhet (Al Masry Al Youm 2011-12-27).

Sammantaget kan man säga att partiet kan räknas som demokratiskt utefter en minimalistisk definition. Däremot uppstår vissa problem om man går efter ett mer inklusivt perspektiv. De första tre demokratiska kraven i vår teori, valda befattningshavare, fria, rättvisa och regelbundna val, samt rätten att kandidera till val, kan således sägas vara uppfyllda av Al-Nahda.

Ser man till de andra värdena, så förändras dock perspektivet lite. Partiets och Ghannouchis krav på en islamisk orientering i politiken och de som verkar i den, sätter upp hinder för organiseringsmöjligheten hos medborgarna. De emancipativa

värderingskraven och då speciellt religionsfriheten och kvinnans ställning, kan inte heller anses vara helt uppfyllda.

Al-Nahda	Valda befattningshavare	Fria, rättvisa, regelbundna val	Rätt att kandidera i val	Yttrandefrihet	Alternativa informationskällor	Föreningsfrihet	Emancipativa värderingar		
							Kvinnans ställning	Skilsmässa	Religionsfrihet
							Accepterar	Accepterar	Accepterar

4.2 Prosperous Justice Party i Indonesien

Indonesien är det land i världen med störst muslimsk befolkning. Landet styrdes från sin självständighet 1949 till och med 1965 av general Sukarno, som till en början försökte införa västerländska reformer. Dock övergick hans styre gradvis till ett allt mer repressivt militärt styre. Under president Suharto (1965-1998), fortsatte diktaturen, men i samband med en ekonomisk kris bröt massiva protester ut och han tvingades från makten. Ett parlamentariskt system utropades och år 2004 röstade indonesierna fram sin första president i fria val (Landguiden: Indonesien).

Indonesiens samhälle är pluralistiskt och historiskt sett har partier med en mer radikal ideologi sällan fått särskilt stort folkligt stöd. Vissa kommentatorer menar att den enda möjligheten för politisk islam att vinna röster, är att positionera sig i den politiska mittfåran (CNA 2009).

PKS eller *Partai Keadilan Sejahtera* är ett kaderparti¹ med starka influenser från bland annat det egyptiska Muslimska Brödraskapet och dess ledare väljs efter en intern demokratisk process baserad på merit. Detta har gjort att PKS uppfattas som okorrumpert och moraliskt grundat i kontrast till övriga partier i den indonesiska politiken (Machmudi 2006, s. 1-3). Man kontrollerar för närvarande 57 av 560 platser i parlamentet och är därmed det sjätte största partiet (Shihab & Nugroho 2008, s. 234).

Partiet har sina rötter i studentrörelsen *Jemaah Tarbiyah*, som bildades på 1980-talet i landets sekulära universitet, där grupper av studenter gick samman för att studera islam tillsammans. Man upprättade senare kontakt med det egyptiska Muslimska Brödraskapet och vissa medlemmar i rörelsen tog emot religiös utbildning från Brödraskapets medlemmar. Många av Brödraskapets aktiviteter exporterades därmed till Indonesien. *Jemaah Tarbiyah* spelade sedan en viktig roll i protesterna som fick general Suharto att avgå (Machmudi 2006, s. 44). När den indonesiska parlamentariska demokratin etablerades, bildades även partiet PK – senare PKS – ur denna rörelse som dess politiska gren (Shihab & Nugroho 2008, s. 235-236).

¹ Kaderparti innebär att man har en stark gräsrotsorganisation med en hög sammanhållningsnivå, vilket leder till stark disciplin och en inre struktur utifrån vilken man bygger sin politiska bas (Machmudi 2006, sida xi)

Vid detta tidiga stadium kunde partiet klassificeras som ett religiöst fundamentalistiskt parti med sin hierarkiska uppbyggnad i cell-liknande organisationer och med en strikt intern disciplin. Partiet fick ett rykte om sig att vara okorrumpert, islamiskt renlärt och hängivet det sociala utvecklingsarbetet bland fattiga och utsatta (Shihab & Nugroho 2008, s. 237-238).

Efter de första parlamentsvalen genomgick PKS en omvandling. Orsakerna till detta kan vara att den nya generationen ledare hade skaffat sig en ökad demokratisk erfarenhet. Partiets agenda var nu mycket mindre uttalat islamistisk. Man tog inte upp tanken om att etablera en islamisk stat som ett grundläggande krav och ej heller att introducera sharialagar för landets muslimer. Man menade istället att partiets mål var att genomföra en gradvis islamisering av samhället och att föra fram islam som en allmänt accepterad lösning i reformsammanhang. I jakt på fler väljare började man propagera på landsbygden och inte endast i universitet och storstäder. Kadern kom dock fortfarande att utgöra den ideologiska kärnan i partiet (Shihab & Nugroho 2008, s. 238-240).

Inför valet 2008 gjorde man nya förändringar av sitt valmanifest. Nu uttryckte man stöd för den nationella statsfilosofin *pancasila*², vilken anses vara en symbol för de pluralistiska och multikulturella aspekterna av det indonesiska samhället. Man uttalade även stöd för den indonesiska konstitutionen, vilket var ett tecken på att partiet började normaliseras (Shihab & Nugroho 2008, s. 240).

4.2.1 PKS och demokrati

Som man kan se ovan, har det muslimska Indonesien hanterat sina islamistiska partier genom att bjuda in dem i politiken. I utbyte mot att få ställa upp i allmänna val, övertygade PKS sina väljare om att det inte fanns någon motsägelse mellan demokrati och islam och att det även skulle vara möjligt att etablera en islamisk stat genom att delta i valprocessen (Hawksley 2011). Om man ser på partiets utgångspunkt, då man var väldigt isolerad, har PKS gjort stora framsteg. Förr samarbetade partiet endast med andra islamistiska partier, men nu för man en dialog med en stor variation av partier och organisationer. Den nya, mer öppna inställningen till de pluralistiska aspekterna av samhället har gjort att PKS ingår allianser och samarbeten med partier med annorlunda religiösa, politiska och moraliska ståndpunkter än de egna (Machmudi 2006, s. 212).

Partiet har på senare tid fokuserat allt mindre på införandet av sharia-lagar (Machmudi 2006, s. 207 ff). För att rättfärdiga detta förändrade politiska budskap, tog PKS politiker upp argument om *postponement* (senareläggning), alltså att man måste gå fram gradvis i etablerandet av en islamisk stat. Man bör därmed skilja på partiets kortsiktiga handlingar och dess långsiktiga strategi (Chernov-Huang 2008, s. 13-16). Denna inställning går även att finna i PKS engelskspråkiga partiprogram: "*gradualism and balance have to underlie each and every activity*

²För vidare inblick i denna filosofi, se till exempel Morfit, Michael (1981) *Pancasila: The Indonesian State Ideology According to the New Order Government. Asian Survey*. Upplaga 21:8, sida 838-851. University of California Press

in the Party, both in terms of its individual activists and its collective organization" (PIP PKS in North America 2004).

PKS parlamentsledamöter har gjort uttalanden som visar på deras acceptans av det demokratiska systemet och partiets roll inom det. Till exempel sade Abdi Sumaithi, som representerade PKS i parlamentet under 2004-2005 och som även är en framstående ledare inom *Jemaah Tarbiyah*-rörelsen att:

Diversity and the plurality of the people are natural realities that must be kept in mind by all activists of religious movements. Each individual and group must be allowed to express its own character and to participate in the political process without restriction (Machmudi 2006, s. 211).

PKS förespråkar en strikt tolkning av Koranen och Haditherna. Detta placerar dem i samma grupp som andra moderna former av islamism, likt Muslimska Brödraskapet. De har också uttalat sig på ett nedlåtande sätt om mer traditionella former av islam (Rinaldo, 2008, s. 6). På grund av sin strikt konservativa syn på moral och etik, har partiet varit aktivt i kampen mot vad man uppfattar som alarmerande nivåer av pornografi i det indonesiska samhället. PKS låg därmed bakom den så kallade *Bill against pornography and porno-action*, en serie lagförslag med syfte att begränsa all form av pornografi, erotik och omoraliskt beteende. Lagförslaget väckte mycket kritik från liberala och icke-muslimska organisationer, då de menade att det var alldeles för omfattande. Man menade att lagförslaget kriminaliserade alla offentliga handlingar som på något sätt skulle kunna tolkas som sexuella, som till exempel en kyss mellan ett gift par, kvinnor som visade sina navlar, eller att sola på stranden (Tedjasukmana 2006-04-03). Det fanns inte heller någon definition av vad som var pornografi, förargelseväckande beteende eller erotik, utan alla handlingar tolkades som lika grova. Lagförslaget gav också rätt åt vem som helst att arresteras den som bröt mot dess bestämmelser (Aglionby 2006-03-21). Kraftiga protester gjorde att man drog tillbaka förslaget 2006, men det röstades igenom i parlamentet år 2008. Ett överklagande av kvinnorättsorganisationer till landets konstitutionsdomstol år 2010 avslogs senare (Vaswami 2010-03-25).

PKS stöd och kampanjer för denna strikta anti-pornografilag ger en viss insikt i partiets inställning till yttrandefrihet och syn på emancipativa värden. Det är uppenbart att man inte helt accepterar ett samhälle med helt fria medier och att man vill att medierna och medborgarna accepterar vad man uppfattar som grundläggande moraliska aspekter baserade på en islamiskt konservativ värdegrund.

Lagförslaget har även uppfattats som en attack mot det traditionellt sett pluralistiska indonesiska samhället och speciellt kvinnorättsorganisationer har påpekat att det till övervägande del är inriktat på kvinnor, deras sexualitet och frihet (Aglionby 2006-03-21). PKS har även visat viss ovilja att arbeta för kvinnors ökade roll inom politiken, men på senare tid har man börjat ge liknande möjligheter för kvinnor som för män och man har även ställt upp med kvinnliga kandidater för val till olika poster, samt engagerat dem på ett mer inklusivt sätt inom organisationen. De flesta kvinnor har dock endast givetvis plats i partiets

speciella *kommitté för kvinnors angelägenheter*, och deras ställning i andra delar av organisationen är väldigt svag (Machmudi, 2006, s. 200-201).

Partiets medlemmar har en liknande inställning till kvinnliga partimedlemmars val av klädsel. Personlig fromhet anses vara en offentlig fråga och hos kvinnor brukar detta generellt innebära att hon klär sig i plagg som täcker hennes hår och kroppsdelar, som till exempel en *jilbab* eller *busana* (Rinaldo, 2008, s. 31). För PKS är alltså individuella fri- och rättigheter underställda en konservativ moralisk tradition i första hand och rätten till att fritt uttrycka sig får inte överträda denna (Dhume 2008).

Partiets krav på dess kvinnliga medlemmars klädsel kan däremot tolkas på ett annat sätt. De kvinnliga islamiska kläderna är den tydligaste och mest sedda symbolen för den form av islam som PKS står för. Därmed är det ett effektivt medel för propaganda både inom och utanför partiet (Rinaldo 2010).

Sammanfattningsvis är det tydligt att partiet accepterar det demokratiska systemets grundläggande principer om rätten till regelbundna val, valda befattningshavare och rätten att kandidera. Partiets respekt för indonesisk pluralism och samarbete med andra politiska partier och organisationer i den indonesiska politiken vittnar om dess acceptans för alternativa informationskällor, religions- och föreningsfrihet. Däremot gör PKS agerande och uttalanden kring pornografilagstiftningen, samt hur man anser att kvinnor ska klä, bete och röra sig i offentligheten, att man kan ifrågasätta deras syn på emancipativa värden och rätten till yttrandefrihet. Acceptansen för det nuvarande sekulära systemet och att man har för avsikt att verka inom det, visar även på en tolerans för de rådande lagarna, vilket även innefattar bestämmelser om skilsmässa.

	Valda befattningshavare	Fria, rättvisa, regelbundna val	Rätt att kandidera i val	Yttrandefrihet	Alternativa informationskällor	Föreningsfrihet	Emancipativa värderingar		
							Kvinnans ställning	Skilsmässa	Religionsfrihet
PKS	Accepterar	Accepterar	Accepterar	Accepterar endast delvis	Accepterar	Accepterar	Accepterar endast delvis	Accepterar	Accepterar

4.3 AKP i Turkiet

Rättvise- och utvecklingspartiet AKP är det största politiska partiet i Turkiet och är även det parti som innehaft regeringsmakten sedan 2002. Det anses ligga till mitten eller höger i politiken. Partiet har under sin tid vid makten kantats av turbulens och anklagats för att vilja islamisera landet. Den politiska kampen har utspelats mellan AKP och kemalisterna. Kemalisterna är anhängare till grundaren av republiken Turkiet, Kemal Atatürk, som ansåg att landet skulle bygga på sekulär ordning och hans anhängare betecknar sig själva således som sekularister. AKP har dock under hela sin regeringstid hävdats att man inte är ett islamistiskt parti (Nationalencyklopedin: Turkiet).

AKP är bildat av forna medlemmar från det så kallade Välfärdspartiet som förbjöds av författningsdomstolen 1998 då man menade att det stred mot Turkiets sekulära principer. Parlamentsvalet 2002 i Turkiet innebar en stor framgång för AKP då ett parti på egen hand för första gången på många år kunde bilda regering i Turkiet. Dess ledare, och idag premiärminister, Recep Tayyip Erdogan, fick emellertid till en början inte bli premiärminister då författningsdomstolen undersökte om han ens hade rätt att vara politiskt ledare eftersom han suttit i fängelse för att ha brutit mot Turkiets sekulära grund när han som borgmästare i Istanbul på 1990-talet läste upp en dikt som uppviglade till religiös intolerans. I början av 2004 kunde Erdogan ändå tillträda premiärministerposten (Landguiden: Turkiet) och så fort AKP kom till makten tillbakavisade man alla kopplingar med välfärdspartiet. Erdogan såg till att måla upp en bild av partiet som inte bara byggde på en religiös grund (Turunc 2007, s. 81).

Nästa val som inföll 2007 innebar en stor seger för AKP, och efter valet ville man att förbudet mot att bära slöja på universitet skulle tas bort, vilket skulle innebära en förändring i författningen. Detta fick till följd att chefsåklagaren i Turkiet ville förbjuda partiet med hänvisning till att man försökte gå mot en mer islamistisk stat. Författningsdomstolen ansåg att förbudet stred mot författningen men AKP som parti förbjöds inte. Istället utfärdades en varning om att inte hota den sekulära grund som Turkiet vilar på (Nationalencyklopedin: Turkiet). AKP hävdar dock att anledningen att man drev frågan om att tillåta slöjor på universitet handlade om människors grundläggande rättigheter snarare än att det kunde relateras till frågor om religion (Turunc, 2007, s. 87).

År 2010 genomfördes en rad förändringar i författningen som innebar minskat inflytande för militären, vilken anses hålla vakt om den sekulära staten och ofta varit i konflikt med AKP-regeringen och domstolar i Turkiet. Som en följd av detta upphävdes slöjförbudet på universitet. Sedan 2005 har förhandlingar om ett EU-medlemskap pågått och AKP har under sin regeringstid gjort en rad förändringar för att anpassa sig till EU. Förhandlingarna har emellertid dragit ut på tiden. Det senaste valet i juni 2011 innebar återigen en stor seger för AKP med nästan hälften av rösterna, men en förändring till en mer demokratisk grundlag för att kunna bli medlem i EU kunde inte genomföras då en majoritet med två tredjedelar krävs (Landguiden: Turkiet).

Det finns många olika uppfattningar om AKP. Vissa betecknar dem som islamistiska medan andra anser att partiet kan liknas med kristdemokratiska partier i Västeuropa. AKP positionerar sig själva som konservativa demokrater, men samtidigt anser de sig vara en ny typ av islamorienterat parti som vill bevara den turkiska sekulariseringen, och endast kämpar för islamistiska frågor i form av triviala saker som att kunna använda religiösa symboler i det offentliga livet (Turunc, 2007, s. 80-81). De betonar moral och religiositet som värden inom ramen för konservatism, snarare än att fokusera på sin muslimska identitet (Ayata & Tütüncü, 2008, s. 367).

Hasan Turunc tar i en artikel (2007, s.83) upp en förklaring till att ett ökat stöd för AKP och islamistiska värden i Turkiet har skett. Med globaliseringen har en västerländsk kultur och livsstil spridits, vilket lett till ett ökat behov av identitet i

Turkiet och det har islam stått för. Islam kan således ses som en motståndskraft till den likriktade västerländska kulturen.

4.3.1 AKP och demokrati

AKP:s partiledare Erdogan liknade under sin tid som borgmästare i Istanbul under 1990-talet demokrati vid en spårvagn: ”*You ride it until you arrive at your destination, then you step off*” (Caldwell, 2005-09-25). Vid den tiden var han medlem i Valförspartiet men många kritiker har anklagat AKP för att fortfarande ha kvar samma islamistiska agenda som det förbjudna partiet och att man endast förändrat sin taktik utåt. I AKP:s partiprogram håller man emellertid hårt på sekularism som de anser är en viktig förutsättning för demokrati och fred. Partiet säger att man inte ska utnyttja religion för politiska syften, men att handlingar som diskriminerar religiösa människor i sitt religionsutövande är odemokratiska och strider mot mänskliga fri- och rättigheter och bör således stoppas (AKP:s partiprogram 2007, punkt 2.1). Det finns dock flera exempel som kritiker menar visar på att AKP har gått emot Turkiets sekulära principer. Att man tog bort förbudet mot att bära slöja vid universitet är ett exempel. Misstankar väcktes även när AKP 2004 diskuterade om man skulle lägga fram ett lagförslag att otrohet, som är förbjudet i islam, skulle kriminaliseras (Rabasa & Larrabee, 2008, s. 55). Förslaget drogs dock tillbaka efter mycket kritik från bland annat EU men även internt i Turkiet. AKP:s ledare Erdogan hävdade emellertid att förslaget endast var ett sätt att bevara familjen som institution och att skydda kvinnor från otrogna män (Sachs, 2004-09-15). The European Human Rights Court uttalade sig om att förbudet mot slöja inte var olagligt i samband med att ämnet var uppe på tapeten, och även om AKP avfärdar att man har en islamistisk agenda, ansåg man att detta beslut var betydelselöst eftersom muslimska teologer inte var tillfrågade (Ayata & Tütüncü, 2008, s. 384).

Angående kvinnors roll i samhället fastställer AKP i sitt partiprogram att man vill förändra och förbättra kvinnors ställning. Till exempel uppmuntras kvinnligt deltagande i politiken och en ökning av andelen kvinnor som går i skolan. Man vill även införa principer för att motverka diskriminering och arbeta mot hedersvåld. AKP skriver även att det är viktigt att hemmafruar har tillgång till socialt skyddsnät med tanke på deras arbetsförhållanden och skyldigheter gentemot familjen (AKP partiprogram, 2007 punkt 5.7). Sedan några år tillbaka har AKP en kvinnoorganisation med uppgift att belysa kvinnofrågor, och som har som mål att få ut kvinnor från hemmen och bli mer aktiva i politiken (Ayata och Tütüncü, 2008, s. 374).

På pappret ser allt bra ut men verkligheten är annorlunda. Ayşe Gunes Ayata och Fatma Tütüncü (2008, s. 366) menar att trots att genusfrågor har fått större plats i AKP och att kvinnor syns mer i partiet så har inte mycket hänt när det gäller officiell representation. Män är klart överrepresenterade på positioner där den faktiska makten finns. Ett exempel på detta är den nuvarande AKP-regeringen där det bara finns en kvinnlig minister av 26 stycken, Fatma Şahin och hon

innehar posten som familje- och socialminister. I parlamentet är även kvinnor underrepresenterade då endast 13.8 % av AKP:s platser innehas av kvinnor. Det är dock nästan en fördubbling från valet 2007 (Hürriyet Daily News, 2011-07-06, Hürriyet Daily News, 2011-07-17). Skilsmässa är tillåtet i Turkiet och AKP godkänner detta, men i och med sin konservativa syn betonar man istället vikten av att hålla ihop familjen. Partiledare Erdogan sade i början av 2011 att han skulle vidta åtgärder, oklart vad för åtgärder, för att garantera familjers integritet mot den ökade andelen skilsmässor i Turkiet genom förändringar i konstitutionen efter valet i juli. AKP fick dock inte tillräckligt med röster för att kunna genomföra en förändring av konstitutionen (Globalia Magazine, 2011-02-07).

När det gäller yttrande- och pressfrihet har mycket kritik riktats mot partiledaren Erdogan och hans AKP-regering. Turkiet är idag det land i världen som har flest fängslade journalister, före länder som Kina och Iran. I juni 2011 före valet fanns ett 50-tal journalister i fängelse på grund av anklagelser att störta regeringen eller för att de spridit propaganda för terroristgrupper. Samtidigt pågick det ungefär 1000 mål mot skribenter i landet. (The Economist, 2011-06-02). I stort sett har alla åtalats enligt en antiterroristlag som är vagt skriven och som ger domstolarna stor rätt att tolka vad som anses vara att propagera för terrorism. Till exempel sitter en grupp studenter i fängelse till följd av att ha haft en banderoll under ett tal som Erdogan höll, där det stod att de ville ha fri undervisning, med motivering att de tillhör en terroristgrupp (The Economist, 2011-07-09). Detta har medfört en rädsla bland skribenter i landet att kritisera AKP och Erdogan. I AKP:s partiprogram betonas däremot vikten av fria medier som en fundamental rättighet för alla medborgare. Fria och oberoende nyhetskällor bör enligt partiet skyddas, samtidigt som det är viktigt att förhindra en monopolisering bild (AKP partiprogram, 2007 punkt. 2.1), men verkligheten visar som sagt en lite annorlunda bild.

De två senaste parlamentsvalen i Turkiet har varit fria och rättvisa, och har även varit präglade av en mer öppen debatt från AKP:s sida om känsliga ämnen enligt en rapport från Freedom House (Freedom House, 2011). Enligt AKP har alla människor lika rösträtt (AKP partiprogram, 2007, punkt. 2.2), vilket också utövas i verkligheten. Partiet har däremot ofta varit i konflikt med den kurdiska minoriteten i landet som länge känt sig förtrycka av den styrande turkiska majoriteten, således AKP. Det har länge funnits restriktioner mot kurdisk kultur (Bajalan, 2011-10-31), kurdiska var fram till 2009 inte tillåtet att undervisas i skolor, men är nu tillåtet. Dock endast i privata skolor och inte i statliga skolor eller i parlamentet (Kimmelman, 2011-06-01). AKP vidtog 2005 flera åtgärder för att närma sig kurderna, bland annat genom att öppna en kurdisk tv-kanal och tillåta ämnen på vissa universitetet med koppling till kurdisk kultur (Bajalan, 2011-10-31). Det finns dock flera saker kvar att åtgärda fullt ut innan man kan säga att AKP tillämpar en full föreningsfrihet för kurderna.

Sammanfattningsvis kan man säga att AKP lever upp till en minimalistisk demokratidefinition i form av fria och rättvisa val och lika rösträtt. När vi ställer AKP mot emancipativa värden uppfylls dock inte alla krav. Inom området jämlikhet har partiet en hel del kvar att leva upp till. Det är uppenbart att partiet gör vissa ansträngningar till en mer jämlik fördelning mellan könen, men

samtidigt är det svårt att förstå hur man då tagit upp förslag som att förbjuda otrohet. Det finns en tydlig konservativ syn på kvinnans roll, vilket man till exempel ser i regeringen där den enda posten som innehas av en kvinna är familje- och socialminister. Att den enda kvinnan i regeringen är minister inom just det området kan tolkas som en tydlig markering för vad kvinnans ansvarsområden ska vara.

När det gäller frågan om att få använda slöja på universitet är det dock svårt att avgöra om det är att arbeta för jämlikhet eller inte. Handlar det endast om en individuell rättighet att få klä sig hur man vill, eller är det en symbol för något djupare? Tack vare slöjförbudet har emellertid många religiösa kvinnor börjat studera på universitet som de annars inte skulle göra. Beträffande yttrande- och pressfriheten kan man säga att AKP inte lever upp till sina ståndpunkter i partiprogrammet om vikten av fria och oberoende medier. Att journalister fängslas för kritik mot AKP är oroväckande och ett tecken på ett missbruk av makt. Yttrandefrihet är en av grundstenarna för att ett parti ska anses leva upp till en demokratisk kontext. Dessutom är även kurdernas situation en viktig fråga att lösa innan AKP kan räknas som fullt demokratiska.

	Valda befattningshavare	Fria, rättvisa, regelbundna val	Rätt att kandidera i val	Yttrandefrihet	Alternativa informationskällor	Föreningsfrihet	Emancipativa värderingar		
							Kvinnans ställning	Skilsmässa	Religionsfrihet
AKP	Accepterar	Accepterar	Accepterar	Accepterar endast delvis	Accepterar	Accepterar endast delvis	Accepterar endast delvis	Accepterar	Accepterar

5 Slutsats

Utifrån den empiriska delens analys kan man dra ett antal slutsatser. Den första är att de missionära och politiska islamistiska partier vi undersöker överensstämmer med den minimalistiska definitionen av demokrati. Detta är en intressant iakttagelse eftersom det visar att partierna accepterar grundläggande krav inom den demokratiska kontexten. Alla de undersökta partierna accepterar fria val, valda befattningshavare och rätten att kandidera i val. Dessa institutioner utgör grundbulten i ett demokratiskt samhälle; är de inte uppfyllda är sannolikheten stor att andra demokratiska egenskaper inte heller är det.

När det gäller de maximalistiska kraven, där de emancipativa värdena ingår, går resultaten isär för de olika partierna. Generellt sett är partierna sämre på att uppfylla de emancipativa värdena jämfört med de krav som ingår i Robert Dahls polyarkimodell. Eftersom de emancipativa värdena går hand i hand med demokratiseringen, så kan man ifrågasätta om dessa partier är intrinsikala demokratibärare – det vill säga att de deltar i att upprätthålla och förstärka det demokratiska systemet. Däremot finns det tecken på att deras deltagande i systemet har gjort dem mer demokratiska genom en anpassning till de rådande normerna och väljarnas krav.

För att återknyta till vår frågeställning kan man säga att partierna inte helt uppfyller den maximalistiska teorimodellens krav. Vi har därmed dragit slutsatsen att islamism och demokrati är förenliga. Däremot anser vi att partierna på en del punkter har en bit kvar att gå.

Vad är då de bakomliggande orsakerna till partiernas inställning till demokrati? Den iakttagelse vi gör är att partierna till stor del påverkas av det partisystem de ingår i. Det mest demokratiska partiet vi undersökte – AKP – är även det som har befunnit sig längst tid i ett strukturerat system. PKS - enligt vår uppfattning det näst mest demokratiska partiet i undersökningen - har befunnit sig i ett strukturerat system under kortare tid. Det minst demokratiska – al Nahda – återfinns i ett ostrukturerat system, vilket var väntat enligt vår hypotes. Man kan alltså konstatera att de islamistiska partier vi har studerat är mer demokratiska om de existerar inom en demokratisk kontext, jämfört med om de inte gör det.

Vissa forskares antaganden om att dessa partier skulle kunna spela samma roll som kristdemokratiska partier i västvärlden är intressant och vi ser det som en möjlig framtida forskningsfråga. Vidare hade en liknande undersökning av ett större antal partier, med andra geografiska, kulturella och politiska aspekter kunnat vara mycket intressant.

6 Referenser

- Aglionby, John (2006 mars 21). Porn cocktail leaves a bitter taste. *The Guardian Online*. 2006-03-21. Tillgänglig: <http://www.guardian.co.uk/world/2006/mar/21/worlddispatch.indonesia> [Hämtad 2011-12-15]
- Allani, Alaya (2009) The Islamists in Tunisia between confrontation and participation: 1980–2008. *The Journal of North African Studies*, upplaga 14:2, sida 257-272
- Al Masry Al Youm (2011 december 07) Islamist Leader in Tunisia urges Brotherhood to join forces liberals. *Al Masry Al Youm*. 2011-12-07. Tillgänglig: <http://www.almasryalyoum.com/en/node/539186> [Hämtad 2011-12-15]
- Al Rashed, Abdul Rahman (2011 juni 23) Al Ghannushi, alcohol and the bikini. *Al Arabiya News*. 2011-06-23. Tillgänglig: <http://www.alarabiya.net/views/2011/07/23/158916.html> [Hämtad 2011-12-15]
- AKP Partiprogram (2007). Tillgänglig: <http://eng.akparti.org.tr/english/partyprogramme.html> [Hämtad: 2011-12-12]
- Arieff, Alexis (2011). Political Transition in Tunisia. *Congressional Research Service*. Tillgänglig: www.crs.gov [Hämtad 2011-12-06]
- Ayata, Ayşe Gunes och Tütüncü, Fatma (2008) Party Politics of the AKP (2002–2007) and the Predicaments of Women at the Intersection of the Westernist, Islamist and Feminist Discourses in Turkey. *British Journal of Middle Eastern Studies*, upplaga 35:3, sida 363-384.
- Bajalan, Rhys Djene (2011) “AKP, terrorists and earthquakes: Turkey’s never-ending Kurdish question”. *Open democracy – free thinking for the world*. 2011-10-31. Tillgänglig: <http://www.opendemocracy.net/djene-rhys-bajalan/akp-terrorists-and-earthquakes-turkey%E2%80%99s-never-ending-kurdish-question> Hämtad: 2011-12-17.
- Bernhagen, Patrick (2009) Measuring Democracy and Democratization. I: C.W. Haerpfer (red.) *Democratization* (s. 24-40). Oxford: Oxford University Press
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2005. ”Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys” s. 9-42, ”Idé- och ideologianalys” s. 149-180 i Bergström, Göran – Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bogaards, Matthijs (2009) Electoral Systems and Institutional Design in New Democracies. I: C.W. Haerpfer (red.) *Democratization* (s. 219-233). Oxford: Oxford University Press

- Bouarrouj, Khelil (2011 augusti 05) Tunisia's Islamists: Real Reform or Hidden Agendas?. *Al-akhbar English*. 2011-08-05. Tillgänglig: <http://english.al-akhbar.com/content/tunisia%E2%80%99s-islamists-real-reform-or-hidden-agendas> [Hämtad 2011-12-14]
- Caldwell, Christopher (2005 september 25) The East in the West. *The New York Times*. 2005-09-25. Tillgänglig: <http://www.nytimes.com/2005/09/25/magazine/25turkey.html?pagewanted=print> [Hämtad: 2011-12-11]
- Cavatorta, Francesco (2009) The Middle East and North Africa. I: C.W. Haerperfer (red.) *Democratization* (s. 321-338). Oxford: Oxford University Press
- Chernov-Hwang, J (2008). Increasing Party Openness and Ideological Tightrope Walking: The Moderation Strategies of the Prosperous Justice Party. *Conference Papers -- International Studies Association*, sida 1-35, *Political Science Complete*
- Cherif-Ferjani, Mohamed (2005) Islam and Politics: The Terms of the Debate. *History and Anthropology*, upplaga 16:1, sida 75-83
- Chrisafis, Angelique (2011) Tunisia's women fear veil over Islamist intentions in first vote of Arab spring. *The Guardian Online*. 2011-10-20. Tillgänglig: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/20/tunisia-elections-women-grow-anxious?newsfeed=true> [Hämtad 2011-12-14]
- CNA (2009) Study claims Islamic party is spreading radical, extremist ideology in Indonesia. *Channel News Asia*. 2009-04-04. Tillgänglig: <http://www.channelnewsasia.com/stories/southeastasia/view/419922/1.html> [Hämtad 2011-12-15]
- Cofman Wittes, Tamara (2008). Islamist Parties and Democracy. *Journal of Democracy*, upplaga 19:3
- Dahl, Robert A. (1989) *Democracy and its critics*. Yale: Yale University Press
- Dahl, Robert A. (1998) *On Democracy*. Yale: Yale University Press
- Dhume, Sadanand (2008). Islamic Challenge to Indonesia's Democracy. *Yale Global*. 2008-10-15. Tillgänglig: <http://yaleglobal.yale.edu/content/islamic-challenge-indonesia%E2%80%99s-democracy> [Hämtad 2011-12-15]
- Economist (2011 december 10) Israel and the islamists: Oh no! But let's talk, maybe. *The Economist*. 2011-12-10. Tillgänglig: <http://www.economist.com/node/21541441> [Hämtad 2011-12-14]
- Economist (2011 juni 2) Erdogan's last hurrah (possibly). *The Economist*. 2011-06-02. Tillgänglig: <http://www.economist.com/node/18772078> [Hämtad: 2011-12-11]
- Economist (2011 juni 9). On the last lap. *The Economist*. 2011-06-09. Tillgänglig: <http://www.economist.com/node/18805597> [Hämtad: 2011-12-12]
- Fish M. Steven, (2002). Islam and Authoritarianism. *World Politics*, upplaga 55:1, sida 4-37
- Freedom House (2011). *Freedom House Country Report*. Tillgänglig: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=8152&year=2011> [Hämtad 2011-12-16]

- Globalia Magazine, (2011 februari 07). AKP Would Win. Tillgänglig: http://www.globaliamagazine.com/?id=1111&add_comment=on [Hämtad: 2011-12-17]
- Hammond, Andrew och Amara, Tarek (2011 oktober 22) Tunisian Islamists to do well in first "Arab Spring" vote. *Reuters*. 2011-10-22. Tillgänglig: <http://www.reuters.com/article/2011/10/22/us-tunisia-election-idUSTRE79L28820111022> [Hämtad: 2011-12-15]
- Hawksley, Humphrey (2011) Guide to Reform the Middle East. *Yale Global*. 2011-04-20. Tillgänglig: <http://yaleglobal.yale.edu/content/guide-reform-middle-east> [Hämtad 2011-12-15]
- Hayward, Emma (2011) *Assessing Ennahda, Tunisia's Winning Islamist Party*. The Washington Institute for Near East Policy. Tillgänglig: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3422> [Hämtad 2011-12-14]
- Hürriyet Daily News (2011 juli 6). New Cabinet lacks women. *Hürriyet Daily News*. 2011-07-06. Tillgänglig: <http://web.hurriyetaidailynews.com/n.php?n=new-cabinet-lacks-women-2011-07-06> [Hämtad: 2011-12-12]
- Hürriyet Daily News (2011 juli 17). "Women 'appear in Turkey's Parliament". *Hürriyet Daily News*. 2011-07-17. Tillgänglig: <http://web.hurriyetaidailynews.com/n.php?n=women-8216appear8217-in-turkey8217s-parliament-2011-07-17> [Hämtad: 2011-12-12]
- Inglehart, Ronald och Welzel, Christian (2009). Development and Democracy: What we know about Modernization Today. *Foreign Affairs*. Upplaga: mars
- International Crisis Group (2005). Understanding Islamism. *Middle East/North Africa Report*, Upplaga 37, sida 1-31.
- Joffé, George (2011) The Arab Spring in North Africa: origins and prospects. *The Journal of North African Studies*, upplaga 16:4, sida 507-532
- Kimmelman, Michael (2011 juni 1). "For Kurds in Turkey, Autonomy in Music". *The New York Times*. 2011-07-06. Tillgänglig: <http://www.nytimes.com/2011/06/05/arts/turkeys-kurds-slowly-build-cultural-autonomy.html?pagewanted=all> Hämtad: 2011-12-16.
- Lewis, Aidan, (2011 oktober 25). Profile: Tunisia's Ennahda Party. (Elektronisk) *BBC News*. 2011-10-25. Tillgänglig: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-15442859> . [Hämtad 2011-12-15]
- Landguiden - länder i fickformat. *Utrikespolitiska Institutet*. Sökord: Indonesien. Tillgänglig: <http://www.landguiden.se/Konflikter/Indonesien/Fordjupning> [Hämtad 2011-12-16]
- Landguiden - länder i fickformat. *Utrikespolitiska Institutet*. Sökord: Turkiet. Tillgänglig: <http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Turkiet/> [Hämtad 2011-12-04]
- Machmudi, Yon (2006). *Islamising Indonesia: The Rise of Jemaah Tarbiya and the Prosperous Justice Party (PKS)*. Canberra: ANU E Press
- Nasr, Seyyed Vali Reza (2005). The Rise of "Muslim Democracy". *Journal of Democracy*. Upplaga 16:2 Hopkins University Press
- Nationalencyklopedin*. Sökord: Islamism. Tillgänglig: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/enkel/islamism> [Hämtad: 2011-12-04]

- Nationalencyklopedin*. Sökord: Fundamentalism. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/lang/fundamentalism/176507> [Hämtad 2011-12-04]
- Nationalencyklopedin*. Sökord: Muslim. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/lang/muslim/260802> [hämtad 2011-12-04]
- Nationalencyklopedin*. Sökord: Turkiet. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/turkiet/statsskick-och-politik> [hämtad 2011-12-04]
- Nationalencyklopedin*. Sökord: Tunisien. 2011-07-29. Tillgänglig:
<http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Tunisien/Aktuell-Politik> [Hämtad 2011-12-04]
- Ohlsson, Erik (2011 oktober 29). Oroligheter efter omstritt val. *Dagens Nyheter*, 2011-10-29, sida 16
- Paxton, Pamela, Hughes, Melanie M. och Painter, Matthew A. II. (2009). Growth in Women's Political Representation: A Longitudinal Exploration of Democracy, Electoral System, and Gender Quotas. UC Irvine: *Center for the Study of Democracy*. Tillgänglig: <http://escholarship.org/uc/item/7fw4g5tw> [Hämtad: 2012-01-03]
- PIK PKS in North America (2004). *Prosperous Justice Party (PKS) Profile*. 2004-05-12. Tillgänglig: http://pk-sejahtera.us/index.php?option=com_content&view=article&id=8:prosperous-justice-party-pks-profile&Itemid=25 [Hämtad 2011-12-15]
- Rabasa, Angel – Larrabee F. Stephen (2008). "The Rise of Political Islam in Turkey". RAND, National Defense Research Institute. Tillgänglig: http://www.rand.org/pubs/monographs/2008/RAND_MG726.pdf [Hämtad. 2011-12-20]
- Rinaldo, Rachel (2008) Muslim women, middle class habitus, and modernity in Indonesia Source. *Contemporary Islam*. Upplaga 2:1 sida 23-39.
- Rinaldo, Rachel (2010). The Islamic Revival and women's political subjectivity in Indonesia. *Women's Studies International Forum*. Upplaga 33:4, sida 422-431
- Rizzo Helen, Abdel-Hamid Abdel-Latif, Katherine Meyer (2007): The Relationship Between Gender Equality and Democracy: A Comparison of Arab Versus Non-Arab Muslim Societies. *Sociology*. Upplaga 41, sida 1151-1170
- Rose, Richard (2009) Democratic and Undemocratic States. I: C.W. Haerpfer (red.) *Democratization* (s. 10-24). Oxford: Oxford University Press
- Sachs, Susan (2004 september 15). "Adultery a crime? Turks think again and say no". *The New York Times*. 2004-09-15 Tillgänglig:
<http://www.nytimes.com/2004/09/15/international/europe/15turkey.html>
 [Hämtad: 2011-12-10]
- Sartori, Giovanni, (1976). *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press
- Secim (2007) TÜRKİYE GENELİ SEÇİM SONUÇLARI - Election Results of Turkish 2007 Parliamentary Elections. *Hurriyet News*. Tillgänglig:
<http://www.hurriyet.com.tr/secimsonuc/default.html> [Hämtad: 2011-12-18]
- Sekretariat Jenderal DPR RI (2009). Valresultat indonesiska parlamentsvalet 2009. Tillgänglig: <http://www.dpr.go.id/id/tentang-dpr/fraksi> [Hämtat 2011-12-18]

- Shihab, N, och Nugroho, Y (2008). The Ties that Bind: Law, Islamisation and Indonesia's Prosperous Justice Party (PKS). *Australian Journal Of Asian Law*. Upplaga 10:2, sida 233-267
- Tamimi, Azzam (2007) . Islam and Democracy from Tahtawi to Ghannouchi. *Theory Culture Society*. Upplaga 24:39
- Tedjasukmana, Jason (2006 april 03). Indonesia's Skin Wars. *Time Magazine World*. 2006-04-03. Tillgänglig:
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,501060410-1179416,00.html> [Hämtad 2011-12-15]
- The Australian (2011 juli 15). Beer and Bikinis "not under threat" in Tunisia. *The Australian*. 2011-07-15. Tillgänglig:
<http://www.theaustralian.com.au/news/breaking-news/beer-and-bikinis-not-under-threat-in-tunisia/story-fn3dxity-1226095492735> [Hämtad 2011-12-14]
- Tucker, Joshua (2011 oktober 20). Tunisia pre-election report. Hope and angst in Tunisia's elections. *The Monkey Cage*. 2011-10-20. Tillgänglig:
<http://themonkeycage.org/blog/2011/10/20/tunisia-pre-election-report-hope-and-angst-in-tunisia%e2%80%99s-elections/> [Hämtad: 2011-11-16]
- Turunc, Hasan, (2007) Islamicist or Democratic? The AKP's Search for Identity in Turkish Politics. *Journal of Contemporary European Studies*. Upplaga 15:1 sida 79–91.
- Vaswami, Karishma (2010 mars 25). Indonesia upholds anti-pornography bill. *BBC News Online*. 2010-03-25. Tillgänglig:
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8586749.stm> [Hämtad 2011-12-15]
- Welzel, Christian (2009) Theories of Democratization. I: C.W. Haerpfer (red.) *Democratization* (sida 74-90). Oxford: Oxford University Press
- Wöhler-Khalfallah, Khadija Katja, (2007) Democracy Concepts of the Fundamentalist Parties of Algeria and Tunisia - Claim and Reality. *International Journal of Conflict and Violence*, Upplaga 1:1, sida 76-88
- Zartman, William, (1992). Democracy and Islam: the cultural dialectic. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, upplaga 524:181
- Zonis, Marvin (2011 november 18) The Middle East Is Boiling and Everything Is Connected to Everything!. 2011-11-18. *Economitor* Tillgänglig:
<http://www.economonitor.com/blog/2011/11/the-middle-east-is-boiling-and-everything-is-connected-to-everything/> [Hämtad: 2011-12-14]